

ТУРИЗМ СТАТИСТИКАСЫ БОЮНЧА
МЕТОДОЛОГИЯЛЫК ЖОБО
(2008-ЖЫЛДАГЫ ТУРИЗМ СТАТИСТИКАСЫ БОЮНЧА
ЭЛ АРАЛЫК СУНУШТАРДЫН НЕГИЗИНДЕ)

Жалпы жоболор

Туризм статистикасы боюнча методологиялык жободо негизги түшүнүктөр, терминдер жана алардын аныктамалары, туризм чөйрөсүндөгү расмий статистикалык изилдөөлөрдү уюштуруу жана өткөрүү тартиби, маалымат булактары, расмий статистикалык маалыматты түзүү үчүн колдонулуучу классификациялар жана аларга негизделген статистикалык көрсөткүчтөр системасы, айрым көрсөткүчтөрдү эсептөө тартиби жана расмий статистиканын маалыматтарын жайылтуу аныкталган.

Бул документ республикалык жана аймактык деңгээлде бирдиктүү методологиянын негизинде туризм боюнча сапаттуу жана ишенимдүү маалыматты түзүүгө багытталган.

Документти иштеп чыгуунун максаты туризм тармагынын абалын жана өнүгүүсүн мүнөздөөчү көрсөткүчтөрдү иштеп чыгуу үчүн методологиялык негизди камсыз кылуу болуп саналат.

Документ аймактык статистика органдарынын практикалык иштеринде пайдалануу үчүн, ошондой эле колдонуучулардын кеңири чөйрөсүн статистикалык маалыматтарды чогултуу жана түзүү ыкмалары менен тааныштыруу максатын көздөйт.

Туризм статистикасы - социалдык-экономикалык статистиканын тармагы, анын предмети туризм чөйрөсүндө болуп жаткан сандык жана сапаттык көрүнүштөрдү жана процесстерди (кириш, чыгуу жана ички) изилдөө, ошондой эле туризм тармагынын социалдык экономикалык натыйжалуулугун баалоо.

1.1. Максаттары жана милдеттери

Туризм статистикасынын негизги **максаты** – туризм чөйрөсүнүн абалын жана өнүгүшүн мүнөздөгөн толук, ишенимдүү жана актуалдуу расмий статистикалык маалыматтар менен колдонуучуларды камсыз кылуу болуп саналат.

Туризм статистикасынын негизги милдети – туризм секторунун абалын жана өнүгүү динамикасын комплекстүү талдоо үчүн бирдиктүү илимий методологияга негизделген, эл аралык эрежелерге жана стандарттарга шайкеш келген бирдиктүү, өз ара байланышкан көрсөткүчтөр системасын түзүү. Ал саякаттардын масштабын, алардын экономикалык натыйжалуулугун жана коомдун жашоосуна тийгизген таасирин баалоого жардам берет.

Иштин негизги багыттары төмөнкүлөрдү камтыйт:

- **туристтик агымдарды эсепке алуу:** келгендердин, кеткендердин, ошондой эле ички кыймылдардын санын үзгүлтүксүз байкоону уюштуруу

- **жайгаштыруунун мүнөздөмөсү:** жайгаштыруучу каражаттардын (мекемелер, санаторийлер ж.б.) ишин талдоо, алардын сыйымдуулугун жана жүктөлүү деңгээлин баалоо.

Бул үчүн расмий статистикалык изилдөөлөрдү уюштуруунун ыкмалары жана инструментарийлери, статистикалык көрсөткүчтөр системасы жана аларды түзүүнүн методологиясы, баштапкы статистикалык маалыматтарды чогултуу, иштетүү, расмий статистикалык маалыматтарды жайылтуу тартиби иштелип чыгат.

Туризм чөйрөсүндө ишмердүүлүктү көлөмү, менчик формасы жана уюштуруу-укуктук формасы боюнча ар кандай чарба жүргүзүүчү субъекттер жүзөгө ашырышат. Ошондуктан туризм статистикасы өз ара байланышкан расмий статистикалык изилдөөлөрдүн жана административдик маалыматтардын тутуму болуп саналат

1.2. Классификациялоо жана коддоо системасы

Туризм статистикасында төмөнкү классификаторлор колдонулат:

- Экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрүнүн мамлекеттик классификатору, 3-версиясы (ГКЭД-3);
- Продукциянын мамлекеттик статистикалык классификатору (ГСКП);
- Кыргыз Республикасынын административдик-аймактык жана аймактык бирдиктериндеги объекттерди белгилөө тутумунун мамлекеттик классификатору (СОАТЕ);
- Ишканалардын, уюмдардын жана жеке ишкерлердин жалпы идентификациялык коду (ОКПО)
- Кыргыз Республикасынын менчиктин формаларынын мамлекеттик классификатору (ГКФС);
- Кыргыз Республикасынын чарба жүргүзүүчү субъекттердин уюштуруу-укуктук формаларынын мамлекеттик классификатору (ГКОПФ);
- Ишканалардын типтери боюнча классификатор (КТП).

1.3. Ченемдик укуктук негиздери

Кыргыз Республикасынын туризм статистикасынын ченемдик-укуктук базасы төмөнкү компоненттерди камтыйт:

- "Расмий статистика жөнүндө" Кыргыз Республикасынын 2019-жылдын 8-июлундагы №82 Мыйзамы;
- "Туризм жөнүндө" Кыргыз Республикасынын 1999-жылдын 25-мартындагы №34 Мыйзамы;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 7-октябрындагы №551 токтому менен бекитилген 2022-2026-жылдарга Кыргыз Республикасынын расмий статистикасын өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүү программасы;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2024-жылдын 18-декабрындагы №765 токтому менен бекитилген 2025-2030-жылдарга туризмди туруктуу өнүктүрүү программасы;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2025-жылдын 18-мартындагы №134 токтому менен бекитилген 2025-2030-жылдарга Кыргыз Республикасынын региондорун комплекстүү социалдык-экономикалык өнүктүрүүнүн мамлекеттик программасы;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2026-жылдын 19-январындагы №13 токтому менен бекитилген 2026-жылга статистикалык программа

1.4. Эл аралык методологиялык иштеп чыгуулар

Кыргыз Республикасынын туризм статистикасынын методологиясы БУУнун Статистикалык комиссиясы тарабынан жактырылган жана төмөнкү документтерде баяндалган экономикалык статистика жана туризм статистикасы боюнча эл аралык сунуштарга негизделет:

- Туризм статистикасы боюнча эл аралык сунуштар, 2008 (МРСТ 2008). ST/ESA/STAT/SER.M/83/Rev.1 БУУнун басылмасы, 2010;
- Туризм статистикасын 2008-жылкы МРСТге ылайык түзүү боюнча колдонмо. ST/ESA/STAT/SER.M/94. БУУнун басылмасы, 2016;
- Туризмдин көмөкчү эсеби: сунушталган методологиялык негиз, 2008 (ВСТ-РМО 2008). ST/ESA/STAT/SER.F/80/Rev.1. БУУнун басылмасы, 2010;
- Улуттук эсептер системасы 2008. БУУнун басылмасы, 2009. ST/ESA/STAT/SER.F/2/Rev.5.;
- Төлөм балансы жана эл аралык инвестициялык позиция боюнча колдонмо, алтынчы басылышы (РПБ-6), 2012, МВФ.

2. Негизги түшүнүктөр

Бул Методологиялык жободо төмөнкү негизги түшүнүктөр жана алардын аныктамалары колдонулат.

Эс алуу базалары, туристтик базалар, рекреациялык борборлор (эс алуу борборлору), туристтик айылдар (эс алуу айылдары) - негизинен шалда, бунгалодо же стационардык фургондордо жайгаштырууну, ошондой эле спорт менен машыгуу жана көңүл ачуу үчүн мүмкүнчүлүктөрдү жана тиешелүү жабдууларды, ресторандарды жана дүкөндөрдү сунуш кылган ишканалар.

Туризмдин түрлөрү. Туризмдин үч негизги түрү бар: ички туризм, кирүүчү туризм жана чыгуучу туризм. Алар ар кандай жолдор менен бириктирилип, төмөнкү кошумча туризм түрлөрүн түзүшү мүмкүн: өлкөнүн ичиндеги туризм, улуттук туризм жана эл аралык туризм.

Ички туризм - Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган адамдардын Кыргыз Республикасынын чегинде саякаты же кыймылы.

Ички конок. Кимдир бирөө өзүнүн туруктуу жашаган өлкөсүнүн чегинде конок катары саякаттаса, ал ички конок болуп саналат жана анын ишмердүүлүгү ички туризмге тиешелүү.

Ички же сапар менен чыккан туристтик сапар - бул саякатчынын туруктуу жашаган жеринен чыккан учурунан тартып кайтып келгенге чейинки саякаты.

Кирүү туризми - Кыргыз Республикасында туруктуу жашабаган адамдардын Кыргыз Республикасынын чегинде саякаты же кыймылы.

Чыгуучу туризм - Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган адамдардын башка өлкөгө баруусу.

Мейманкана (отель) - бирдиктүү жетекчилиги бар, белгилүү бир кызмат көрсөтүүчү, бөлмөлөрдүн жана башка жайлардын жабдуусуна жана тейлөө деңгээлине жараша класстарга бөлүнөт. Мейманканада керебеттеги төшөк, жууркандарды иретке келтирүү, бөлмөлөрдү жана санузелдерди тазалоо, эртең мененки тамакты же тамак даярдоо үчүн шарт түзүү минималдуу кызматтар болуп саналат.

Конок үйү - туристтик чөйрөдө кеңири колдонулган, мейманканага жакын түшүнүк. Мейманканадан айырмаланып, конок үйүндө жашоо шарттарын үй шартына окшоштуруучу параметрлер бар. Конок үйү жеке менчик үй болуп саналат, анын ээси аны толугу менен же бөлмөлүү ижарага берет. Көпчүлүк учурда үй ээси жана анын үй-бүлөсү

ошол эле үйдө, бирок бөлөк кабатында же бөлөк бөлүгүндө жашашат. Конок үйү деп ар кандай турак жайларды эсептөөгө болот.

Глэмпинг - мейманканада жашоонун ыңгайлуулугун айлана-чөйрөнүн кооздугунан ырахат алуу мүмкүнчүлүгүн айкалыштырган табияттагы эс алуу.

Эс алуу үйлөрү - рекреациялык аймакта жайгашкан, жайгаштыруу, тамактануу, эс алууну жана көңүл ачууну уюштуруу кызматтарын көрсөткөн атайын жайлар.

Мейманкана тибиндеги башка жайлар – бул бөлмөдөгү төшөктү иреттөө, бөлмөнү жана даараткананы тазалоо сыяктуу чектелген мейманкана кызматтарын көрсөткөн пансиондорду жана эмеректелген бөлмөлөрдү, туристтик жатаканаларды жана ушул сыяктуу жайгаштыруучу жайларды камтыйт.

Кемпингдер - санитардык жабдуулары бар чектелген аймактар, анда чатырлар, бунгалолор, чатырлар, стационардык фургондор, ошондой эле чатырлар жана автоунаалар үчүн жабдылган аянтчалар жайгашкан. Кемпингдерде жашоочулар үчүн ресторандар, дүкөндөр, спорт жана көңүл ачуучу жайлар бар болушу мүмкүн, бирок жогоруда аталган кызматтар милдеттүү эмес.

Койка-сутка (түнөө) - жайгаштыруу каражатында бир конок өткөргөн бир сутка.

Жайгаштыруучу жайдын толтуруу коэффициенти – жайгаштыруучу жайдын белгилүү бир мезгил ичинде орун-жайынын пайдаланылышын мүнөздөгөн, пайыз менен туюндурулган, жашоочуларга берилген койка-күндөрүнүн (түнөөлөрдүн) санын белгилүү бир мезгилдеги орундардын санына жана күндөрдүн санына көбөйтүүгө бөлгөндө алынган статистикалык көрсөткүч.

Эл аралык конок. Эл аралык саякатчы Кыргыз Республикасына карата эл аралык конок категориясына кирет, эгерде: а) ал туристтик сапарда болсо жана б) ал саякаттап жүргөн Кыргыз Республикасынын тургуну болбосо.

Эл аралык туризм кирүүчү жана чыгуучу туризмди, башкача айтканда, Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган коноктордун ички же чыгуучу туристтик сапарларынын алкагында анын чегинен тышкары иш-аракеттерин жана Кыргыз Республикасында жашабаган конокторду кирүүчү туристтик сапары учурунда бул өлкөнүн чегиндеги иш-аракетин камтыйт.

Мотель - автоунаа токтотуучу жайы бар, автожолдун жанында жайгашкан же туристтик борбордун курамындагы, автоунаа айдоочуларына жайгашуу кызматтарын көрсөтүүчү мейманкана.

Адамдын **кадимки чөйрөсү** туризм тармагындагы негизги түшүнүктөрдүн бири болуп саналат жана кайсы бир адам өзүнүн күнүмдүк ишмердүүлүгүн жүргүзгөн географиялык район катары аныкталат. "Кадимки чөйрө" түшүнүгүн колдонуунун негизги максаты - туруктуу жашаган жери менен иштеген же окуган жеринин ортосунда же күнүмдүк жашоосунун жүрүшүндө досторунун же туугандарынын үйлөрү, соода борборлору, диний, медициналык же башка мекемелер сыяктуу үйүнөн же башка администрациялык-аймактык бирдиктен кыйла алыс жайгашкан, бирок алар тарабынан үзгүлтүксүз жана тез-тез кирген жерлерди үзгүлтүккө учуратпаган саякатчыларды коноктор категориясынан алып салуу болуп саналат.

Туристтик сапардын негизги максаты – сапарга чыкпаса, саякат болбойт. Ар бир саякат сапарынын бир гана негизги максаты бар, бирок саякатчы сапар учурунда кошумча иш-аракеттерди да аткарышы мүмкүн.

Эс алуу уюмдары – эс алууга арналган ден соолукту чыңдоочу уюмдар. Аларга эс алуу үйлөрү, эс алуу базалары жана башка эс алуу уюмдары кирет. Аларда жашоо, тамактануу жана туристтик-экскурсиялык кызматтар көрсөтүлөт.

Пансионаттар - адатта курорттук же айыл жергесинде жайгашкан жана эс алууну уюштуруу боюнча кызматтардын комплексин: жайгаштыруу, тамактануу, дене тарбия, ден соолукту чыңдоо кызматтарын жана эс алууларды уюштуруу кызматтарын сунуш кылган ишканалар.

Көчмө трейлерлер - эс алуу жана туризм үчүн мобилдик комплекстер. Туризм статистикасынын алкагында транспорт каражаты, саякатчынын өзүнүн туруктуу жашаган жеринен барган жерлерине баруу үчүн колдонгон каражаты болуп саналат.

Сапар - адамдын туруктуу жашаган жеринен чыккан учурдан тартып, кайра кайтып келгенге чейинки саякатын билдирет: демек, сапар барып кайра келүү. Сапар учурунда бир нече жерди кыдырып, көрөт. "Туристтик сапар" термини туристтик сапар учурунда барган жерде болууну билдирет. Коноктор жасаган сапарлар туристтик сапарлар деп аталат.

Сапар тартуу - бул өзүнүн кадимки чөйрөсүнүн чегинен тышкары кайсы бир негизги багытка негизги максатта (иш сапар, эс алуу же башка жеке максатта) бир жылга чейинки мөөнөткө саякаттоочу саякатчы, өлкөдө же келген жеринде жумушка орношуу максатын кошпогондо. Келүүчү эгерде сапары түндү камтыса (ички, кирүүчү же чыгуучу) турист (же түнкү конок) катары классификацияланат, эгерде сапары түнү камтыбаса, бир күндүк конок (же экскурсант) болуп саналат.

Туристтик продуктуну жайылтуу – туристтик продуктуну жайылтууну ишке ашырууга багытталган чаралардын комплекси (жарнама, адистештирилген көргөзмөлөргө, жарманкелерге катышуу, туристтик маалымат борборлорун уюштуруу, каталогдорду, буклеттерди басып чыгаруу жана башкалар).

Сапардын узактыгы, сапар учурунда түнөгөн түндөрүнүн саны менен эсептелет. Түнкү эс алууну камтыбаган сапарлар, сапарга канча саат кеткендигине карабастан, бир күндүк сапар катары эсептелиши керек. Түнкү эс алуу менен сапарда жүрүү узактыгы боюнча топтолот. Түнгө калбаган (түнөбөгөн) конок экскурсант болуп эсептелет; эгерде түнөгөн болсо, анда ал турист болуп эсептелет.

Башка жайгаштыруу жайлары - мергенчинин үйү, балыкчынын үйү, айылдык конок үйлөрү, туристтик баш калкалоочу жайлар, токтоочу жайлар ж.б.

Резиденттер/резидент эместер (өлкөдө туруктуу жашагандар/жашабагандар). Өлкөнүн резиденттери болуп, экономикалык кызыкчылыктарынын борбору өлкөнүн экономикалык аймагында жайгашкан жактар эсептелет. Өлкөнүн резидент эместери болуп, экономикалык кызыкчылыктарынын борбору өлкөнүн экономикалык аймагынан тышкары жайгашкан жактар эсептелет.

Санаторийлер – негизинен курорттук аймактарда жайгашкан ишканалар, алар жаратылыш факторлорун (климат, минералдык суулар, баткак) жана физиотерапиялык каражаттарды, диетаны жана режимди колдонуу менен комплекстүү ден соолукту чыңдоо жана эс алуу кызматтарын көрсөтөт.

Дарылоосу бар санаторийлер жана пансионаттар - керебеттер менен жабдылган жана негизинен табигый дарылоочу факторлордун (климаттын, минералдык суулардын, дарылоочу ылайыктын ж.б.) айыктыруучу касиеттерин пайдалануунун негизинде реабилитациялык дарылоону камсыз кылган дарылоо-профилактикалык уюмдар. Алардын бардыгы адистештирилген жана бир же көп профилдүү болушу мүмкүн, адатта, курорттордун жана дарылоо-ден соолукту чыңдоо жайларынын чегинде жайгашкан.

Санаторий-профилакторийлер – уюмдарда иштегендер үчүн өндүрүштүк иштен ажыратпастан, бош убактысында дарылоочу, ден соолукту чыңдоочу иш-чараларды жүргүзүүчү, койкалар менен жабдылган дарылоо уюмдары.

Адистештирилген жайгаштыруу жайлары - жайгаштыруучу кызматтарды жана кошумча кызматтарды, атап айтканда туристтик, ден соолукту чыңдоо, спорттук, дене тарбия, ден соолукту сактоо, билим берүү жана башка багыттарга ылайык кызмат көрсөтүүчү жайгаштырууга арналган жайлар. Аларга санатордук-курорттук мекемелер жана эс алуу уюмдары кирет.

Жайгаштыруучу жайлар – бизнес, коммерциялык максаттарда, ден соолукту чыңдоо, эс алуу жана башка себептер боюнча саякаттаган адамдарга кыска мөөнөттүү жашоо үчүн орун берген объектилер; мейманканалар жана ушул сыяктуу окшош жайлар, адистештирилген жайлар болуп бөлүнөт. Ушул сыяктуу окшош жайларга келгендер үчүн жатаканалар, туристтик жатаканалар жана бөлмөлөрдөн турган жана чектелген мейманкана

кызматтарын көрсөткөн башка жайлар кирет. Адистештирилген жайларга санаториялык-курорттук жана ден соолукту чыңдоочу уюмдар кирет.

Тур – бул туристтерди ташуу, жайгаштыруу, тамактандыруу, экскурсиялык кызматтар, котормочу-гиддердин кызматтары жана саякаттын максатына жараша көрсөтүлүүчү башка кызматтардын комплекси.

Туризм - бул Кыргыз Республикасынын жарандарынын, чет элдик жарандардын жана жарандыгы жок адамдардын туруктуу жашаган жеринин чегинен тышкары ден соолукту чыңдоо, билим алуу же кесиптик-ишкердик, спорттук, диний жана башка максаттарда убактылуу чыгуулары (сапарлары), буга акы төлөнүүчү иш менен алектенүүлөрү кирбейт.

Турист – өлкөгө, же башка убактылуу мезгилге келген жеринде, акы төлөнүүчү иш менен алектенүүдөн тышкары, дарылоо-ден соолукту чыңдоо, билим берүү, кесиптик-ишкердик, дене тарбия-спорт, рекреация, диний жана башка максаттарда 12 айга чейинки мезгилге келген, же болбосо ошол жерге бир түндөн кем эмес убакытка келген адам,. Мигранттар, чек ара кызматкерлери, дипломаттар, туруктуу миссиядагы аскер кызматчылары, качкындар жана көчмөндөр турист деп эсептелбейт. укугу жок.

Тур-күнү (түнү) - бир туристтин бир жерде же жалпы өлкөдө өткөргөн бир суткасы (бир катар өлкөлөрдүн туристтик статистикасында туристтердин бул өлкөдө болгон мөөнөтүн эсепке алуу үчүн кабыл алынган бирдик).

Туроператордук жана турагенттик ишмердүүлүк бир эле учурда, туристтик продуктуну түзүү, жайылтуу жана сатуу боюнча ишмердүүлүк, жана ошондой эле башка туроператор тарабынан түзүлгөн туристтик продуктуну жайылтуу жана сатуу боюнча ишмердүүлүк.

Турагенттик ишмердүүлүгү - юридикалык жактардын же жеке ишкерлердин (турагенттердин) туристтик продукцияны илгерилетүү, сатуу боюнча ишмердүүлүгү.

Туристтик агентство - бул туроператор тарабынан түзүлгөн турларды сатуу менен алектенген уюм же жеке ишкер. Туристтик агентство турист менен туроператордун ортосунда, туроператор тарабынан берилүүчү комиссиялык сый акы үчүн иштеген ортомчу.

Туристтик продукт – жарандарга (туристтерге) көрсөтүлүүчү кызматтардын комплекси.

Туроператордук ишмердүүлүк - юридикалык же жеке жактардын (туроператорлордун) турларды, анын ичинде башка туроператорлор жана ошондой эле Кыргыз Республикасынын резидент эместери тарабынан түзүлгөн турларды түзүү, илгерилетүү, сатуу, ошондой эле туристтик саякатты уюштурууга байланыштуу айрым кызматтарды көрсөтүү боюнча ишкердик ишмердүүлүгү.

Туроператорлор – бул эки же андан көп туристтик кызматтарды (ташуу, жайгаштыруу, тамак-аш, көңүл ачуу, экскурсиялар) айкалыштырып, аларды туристтик агенттиктер аркылуу же түздөн-түз акыркы керектөөчүлөргө бирдиктүү продукт (комплекттүү тур деп аталат) катары бир баада саткан ишканалар. Комплекттүү турдун элементтери алдын ала аныкталышы же "заказ" процедурасы аркылуу аныкталышы мүмкүн, мында конок алдын ала белгиленген тизмеден кызматтардын комбинациясын тандайт.

Турпакет – туристтик продуктту ишке ашыруу, бир күндүк коноктор (экскурсанттар) жана туристтер (түнкү коноктор, көп күндүк саякат жасагандар) үчүн кызмат көрсөтүү келишимдери боюнча туристтик кызматтарды көрсөтүү жөнүндөгү, төлөм убактысы жана ордуна карабастан, документтик тастыктоого ээ болгон, накталай же накталай эмес түрдө төлөнгөн, төлөм убактысы жана ордуна карабастан түзүлгөн келишим.

Хостел – бул убактылуу жашоо үчүн арналган, негизинен аз бюджеттүү туризмге багытталган, ар кандай сыйымдуулуктагы бөлмөлөргө жана көбүнчө бөлмөнүн сыртында жайгашкан дааратканалары бар, ошондой эле коноктордун баарлашуусу үчүн бөлмөлөргө (зоналарга, жерлерге) ээ болгон үнөмдүү жайгашуу каражаттары.

Боз үй шаарчасы (же боз үй лагери) – бул салттуу улуттук турак жайлардан (боз үйлөрдөн) турган убактылуу туристтик комплекси. Ал конокторго жаратылыштын шартында заманбап ыңгайлуулукту сактоо менен жашоого мүмкүнчүлүк берет. Мындай лагерлер экотуризмде популярдуу жана тарыхый жактан көчмөндөрдүн турмуш-тиричилигине сүңгүп кирүүчү жай болуп кызмат кылат.

Экскурсия – бул 24 сааттан аз убакытка созулган туристтик саякат, жеке адамдардын, анын ичинде туристтердин, көркөм, тарыхый жана башка мааниге ээ болгон объектилерине экскурсовод, котормочу-гид же экскурсия өткөрүүгө укугу бар башка адамдын жетекчилиги астында таанып-билүү максатында баруусу.

Экскурсант - убактылуу болуучу өлкөдө (жерде) түнөбөстөн 24 сааттан аз убакытка келген адам. Бир күндүк конок (экскурсант) - бул өзүнүн кадимки жашаган жеринен бир күндүк сапарга чыгып, ошол эле күнү кайтып келген ар бир адам.

Экскурсиялык ишмердүүлүк - табият, тарых жана маданият эстеликтери, музейлер ж.б. менен таанышуу максатында алдын ала түзүлгөн маршруттар боюнча адис - экскурсоводдун коштоосунда 24 саатка чейинки убакыт аралыгында саякаттарды уюштуруу боюнча ишмердүүлүк.

3. Туризм статистикасы боюнча маалыматтарды чогултууну уюштуруу

3.1. Статистикалык изилдөө бирдиктери

Расмий статистикалык байкоо жүргүзүүнүн бирдиктери туризм чөйрөсүндөгү сунушту камтыган мекемелер болуп саналат:

- туристтик ишмердүүлүктү жүзөгө ашырган чарбакер субъекттер (юримдикалык жана жеке жактар);

- мейманканалар жана ушуга окшош жайгаштыруучу жайлар, санаториялык-курорттук жана ден соолукту чыңдоочу кызматтарды көрсөткөн чарбакер субъекттер (юримдикалык жана жеке жактар);

- кыска мөөнөттүү турак жай үчүн кызматтарды көрсөткөн үй чарбалары.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети тарабынан статистикалык бирдиктердин бирдиктүү мамлекеттик реестринин (ЕГРСЕ) маалыматтарынын негизинде расмий статистикалык сурамжылоолордун бирдиктеринин жыйындысы түзүлөт.

Юримдикалык же жеке жак статусу бар чарба жүргүзүүчү субъекттер үчүн тандоо критерийи болуп төмөнкүлөр саналат:

- туристтик ишмердүүлүк менен алектенген, экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрүнүн мамлекеттик классификаторунун (ГК -14-2011) (мындан ары - ГКЭД) 79.11.1, 79.11.2, 79.11.9, 79.12.0, 79.90.0 коддоруна туура келген негизги жана (же) экинчи экономикалык ишмердүүлүккө ээ болгон чарбакер субъекттер (ай сайын);

- мейманкана кызматтарын жана ушул сыяктуу жайгаштыруу жайлардын, санатордук-курорттук жана ден соолукту чыңдоо кызматтарын, экономикалык ишмердүүлүктүн негизги жана (же) экинчи кошумча түрүн көрсөткөн чарба жүргүзүүчү субъекттер боюнча, ГКЭДнын 55.10.0, 55.20.0, 55.30.0, 55.90.0, 86.10.9 коддоруна ылайык (ай сайын).

Респонденттер. Туризм статистикасы боюнча расмий статистикалык сурамжылоолордун респонденттери болуп саналат:

- юримдикалык жактар, алардын өзүнчө балансы бар обочолонгон бөлүмдөрү;

- жеке ишкерлер.

Туризм статистикасы боюнча статистикалык изилдөөлөр респонденттер тарабынан статистика органдарына милдеттүү түрдө берилген расмий статистикалык отчеттуулуктун формаларынын негизинде жүргүзүлөт.

3.2. Географиялык камтуу

- келген жана кеткен өлкөлөр боюнча;
- республиканын аймагы боюнча.

3.3 . Статистикалык изилдөөнүн ыкмалары

Жалпы статистикалык изилдөөлөр:

- расмий статистикалык отчеттуулук;
- Статистикалык бирдиктердин бирдиктүү мамлекеттик регистри (СББМР).

Тандалма сурамжылоолору:

- үй чарбаларынын тандалма сурамжылоосу.

3.4. Статистикалык байкоо жүргүзүү үчүн инструментарийлер

Расмий статистикалык отчеттуулук төмөнкү формалар боюнча:

- № 1-туризм (айлык) «Туризм ишмердүүлүгү жөнүндө отчет»;
- № 1-Турфирма (айлык) «Туристтик фирманын ишмердүүлүгү жөнүндө отчет»;
- № 8-ВЭС (кызмат көрсөтүүлөр) (кварталдык) "Кызмат көрсөтүүлөрдүн экспорту жана импорту жөнүндө отчет".

Үй чарбаларына иликтөө жүргүзүү:

- Уюштурулбаган туристтерге кызмат көрсөтүү боюнча үй чарбаларынын тандалма изилдөөсүнүн анкетасы.

Мындан тышкары, туризм статистикасында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик чек ара кызматынын, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик салык кызматынын, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын, Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин административдик маалыматтары колдонулат.

4. Туризм боюнча статистикалык көрсөткүчтөрдүн тизмеси

4.1. Эл аралык туристтик агым

Кыргыз Республикасындагы эл аралык (кирүүчү жана чыгуучу) туристтик агым жөнүндө расмий статистикалык маалымат Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик чек ара кызматынын «Мамлекеттик чек ара өткөрмө пункттары аркылуу Кыргыз Республикасына (андан) адамдардын келүүсү (кетүүсү) боюнча сапарлардын максаттарына карата» маалыматтарынын, Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин «Чет өлкөлүк кызматтык командировкалар жөнүндө» маалыматтарынын негизинде түзүлөт.

Эл аралык туристтик агымды эсептөөдө, кирүүчү (чыгуучу) туристтик сапарлардын ичинен төмөнкүлөр алынып салынат:

- туруктуу жашоого келген (кеткен) жарандар, качкындар;
- каттамдар учурунда автотранспорт каражаттарынын айдоочулары жана коомдук транспорттун экипаждары (командалары);
- эмгек мигранттары;
- узак мөөнөттүү окуудан өтүп жаткан студенттер (бир жыл жана андан жогору).

4.2. Туристтик уюмдардын ишмердүүлүгү

Туристтик уюмдардын ишмердүүлүгүн мүнөздөгөн негизги статистикалык көрсөткүчтөрдүн катарына төмөнкүлөр кирет:

1. Туристтик ишмердүүлүк, анын ичинде туроператордук, турагенттик, туроператордук жана турагентдик ишмердүүлүктүн түрлөрү, менчик формалары жана чарба жүргүзүү формалары боюнча туристтик ишмердик менен алектенген уюмдардын саны;
2. Сатылган туристтик топтомдордун саны жана наркы, анын ичинде бир күндүк конокторду (экскурсанттарды) тейлөө боюнча келишимдер менчиктин жана чарба жүргүзүүнүн формалары боюнча
3. Кыргыз Республикасына келген уюштурулган туристтердин саны;
4. Чет өлкөгө кеткен уюштурулган туристтердин саны;
5. Кыргыз Республикасынын аймагында тур маршруттары боюнча жөнөтүлгөн уюштурулган туристтердин жана экскурсанттардын саны;
6. Туристтердин Кыргыз Республикасында жана Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары болгон тур-күндөрүнүн (түнкү күндөрүнүн) саны;
7. Бир күндүк саякатчылар жана көп күндүк туристтердин саны, ошондой эле алардын түнөөлөрүнүн саны;
8. Кыргыз Республикасынан келген экскурсанттардын жана туристтердин келген өлкө боюнча саны жана алардын түнөп калган күндөрүнүн саны;
9. Чет өлкөлүк туристтердин (Кыргызстанда саякаттаган башка өлкөлөрдүн жарандарынын) жашаган өлкөсү боюнча саны;
10. Туристтик аймактарда/жайларда жашаган туристтер үчүн уюштурулган бир күндүк экскурсиялар;
11. Туристтик аймактарда/жайларда жашаган туристтер үчүн уюштурулган бир күндүк экскурсиялар;

Көрсөткүчтөр расмий статистикалык отчеттуулуктун №1-Турфирма «Туристтик фирманын ишмердиги жөнүндө отчет» формасы боюнча алгачкы статистикалык маалыматтарды топтоо аркылуу түзүлөт.

Бир туристтин болуусунун орточо узактыгы төмөнкү формула боюнча эсептелет:

$$ПР_{орточо} = \frac{ТД_{туруу}}{Ч_{туристтер}}$$

бул жерде ПР_орточо - бир туристтин болуусунун орточо узактыгы, күн;

ТД_туруу - туристтердин туруусунун тур-күндөрүнүн (түнөөлөрүнүн) саны, бирдик;

Ч_туристтер - туристтеринин саны, адам.

4.3. Жамааттык жана жеке турак жайлардын жайгаштыруу ишмердиги

Жайгаштыруу каражаттарынын ишин мүнөздөөчү негизги статистикалык көрсөткүчтөргө төмөнкүлөр кирет:

1. жайгаштыруу каражаттарынын саны (түрлөрү жана категориялары боюнча, менчик формалары, чарба жүргүзүү формалары боюнча);
2. отчеттук мезгилдин аягында жайгаштыруу каражаттарындагы номерлердин (бөлмөлөрдүн) саны;
3. жайгаштыруу каражаттарынын (туруктуу орундардын) бир жолку сыйымдуулугу;
4. жайгаштыруу каражаттарына жайгаштырылган адамдардын саны (өлкөлөр боюнча, калуу мөөнөтү боюнча);
5. Берилген койка-суткалардын (түнөөлөрдүн) саны;

6. Мейманканаларды жана ушул сыяктуу жайгаштыруу каражаттарын толтуруу коэффициенти;
7. Кызматкерлердин орточо тизмедеги саны (тышкы биргелешип иштегендер жана тизмеге кирбеген кызматкерлерди кошпогондо);
8. Көрсөтүлгөн кызматтардан (номерлерди сатуудан, жолдомолорду берүүдөн, кошумча кызматтардан) алынган кирешелер;

Мейманканаларды жана ушул сыяктуу жайгаштыруу каражаттарын жабуу коэффициенти төмөнкү формула боюнча эсептелет:

$$K_{\text{жүктөө}} = \frac{КС}{ЧМ \times ЧД} \times 100,$$

Бул жерде $K_{\text{жүктөө}}$ - мейманканаларды жана ушул сыяктуу жайгаштыруу каражаттарын толтуруу коэффициенти;

КС - берилген койка-суткалардын (түнөөлөрдүн) саны, бирдик;

ЧМ - отчеттук мезгилдин аягында мейманканалардын жана ушул сыяктуу жайгаштыруу каражаттарынын бир жолку сыйымдуулугу (орундардын саны), орундар;
 ЧД - белгилүү бир мезгилдеги күндөрдүн саны (коэффициентти эсептөөдө январь-март үчүн күндүн саны 90 (же толук жылы 91 (февраль-29 күн)), январь - июнь үчүн - 181 (же 182 жылдык толук жыл үчүн), январь-сентябрь үчүн - 273 (же 274 толук жыл), январдык-декабрь үчүн - 365 (же 366 толук жыл) күндү түзөт).

5. Маалыматтын сапатын контролдоо

Респонденттер расмий статистикалык отчеттуулукту электрондук документ түрүндө берген учурда зарыл болгон форматтык-логикалык контролдоолор жана арифметикалык контролдоолордун формулалары Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин расмий сайтында АИС IST системасында респонденттин кабинетинде жайгаштырылуучу формалардын макетине киргизилген. Каталар аныкталганда респонденттерге суроолор берилет, алар ишенимдүү баштапкы статистикалык маалыматтарды көрсөтүүнү камсыз кылышы керек.

Расмий статистикалык сурамжылоолордун респонденттери тарабынан кагаз түрүндө берилген алгачкы статистикалык маалыматтардын сапатын контролдоону аймактык статистика органдарынын кызматкерлери визуалдык түрдө, арифметикалык жана логикалык текшерүүлөрдү жүргүзүү, толтуруунун толуктугун жана отчеттуулуктун берилишин текшерүү аркылуу ишке ашырат.

Толуктугун, тактыгын жана ишенимдүүлүгүн текшерүү административдик маалыматтарга карата да жүргүзүлөт.

6. Маалыматтарды жайылтуу

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин токтому менен бекитилген Статистикалык программага ылайык, туризм статистикасы боюнча расмий статистикалык маалыматтар төмөнкү формада түзүлөт жана жарыяланат:

- «Кыргызстандагы туризм» жылдык статистикалык жыйнагы;
- «Кыргыз Республикасынын статистикалык жылдыгы», «Кыргызстан цифраларда», «Кыргыз Республикасынын айлана-чөйрөсү» статистикалык жыйнактарынын бөлүмдөрү, эл аралык статистикалык уюмдардын сурамжылоолорунда.

Мындан тышкары, расмий статистикалык маалыматтар төмөнкүлөр түрүндө түзүлөт жана таратылат:

- «Кыргыз Республикасында туризмди өнүктүрүүнүн негизги көрсөткүчтөрү» кварталдык экспресс-маалыматы;

- Туризмди өнүктүрүүнүн негизги көрсөткүчтөрү боюнча Улуттук статистика комитетинин расмий сайтында жайгаштырылган таблицалар жана бюллетендер. Расмий статистикалык маалыматтар жеке жана юридикалык жактардын жазуу жүзүндөгү суроо-талаптарынын негизинде да колдонуучуларга берилет.

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ
ПО СТАТИСТИКЕ ТУРИЗМА
(В СООТВЕТСТВИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ
РЕКОМЕНДАЦИЯМИ ПО СТАТИСТИКЕ ТУРИЗМА – 2008)**

Общие положения

В методологическом положении по статистике туризма определены основные понятия, термины и их определения, порядок организации и проведения официальных статистических обследований в сфере туризма, источники информации, классификации, используемые для формирования официальной статистической информации, и базирующаяся на их основе система статистических показателей, порядок расчета отдельных показателей, распространения официальной статистической информации.

Настоящий документ служит для формирования качественной и достоверной информации по статистике туризма на основе единой методологии на республиканском и территориальном уровнях.

Цель разработки документа состоит в обеспечении методологической основы для разработки показателей, характеризующих состояние и развитие сферы туризма.

Документ предназначен для использования в практической работе территориальными органами статистики, а также для ознакомления широкого круга пользователей с методами сбора и формирования статистической информации.

Статистика туризма - отрасль социально-экономической статистики, предметом которой является изучение количественных и качественных явлений и процессов, происходящих в сфере туризма (въездного, выездного и внутреннего), исследуемые в неразрывной связи с качественной стороной, а также оценка социально-экономической эффективности туристской отрасли.

1.1. Цели и задачи

Основная **цель** статистики туризма заключается в обеспечении пользователей полной, достоверной и релевантной официальной статистической информацией, характеризующей состояние и развитие сферы туризма.

Главной **задачей** статистики туризма является формирование единой, взаимосвязанной системы показателей для комплексного анализа состояния и динамики развития сектора туризма на основе единой научной методологии, соответствующей международным правилам и стандартам. Она помогает оценить масштабы путешествий, их

экономическую отдачу и влияние на жизнь общества.

Ключевые направления работы включают в себя:

- **учет туристских потоков:** организация непрерывного наблюдения за количеством прибытий, выездов, а также внутренними перемещениями.
- **характеристика размещения:** анализ работы средств размещения (отелей, санаториев и т.п.), оценка их вместимости и уровня загрузки.

Для этого осуществляется разработка методов и инструментария по организации официальных статистических обследований, системы статистических показателей и методологии их формирования, порядка сбора, обработки первичных статистических данных, распространения официальной статистической информации.

В сфере туризма осуществляют деятельность разные по размеру, форме собственности и организационно-правовой форме хозяйствующие субъекты. Поэтому статистика туризма представлена системой взаимосвязанных между собой официальных статистических обследований и административных данных.

1.2. Система классификации и кодирования

В статистике туризма применяются классификаторы:

- Государственный Классификатор видов экономической деятельности, версия 3 (ГКЭД-3);
- Государственный статистический классификатор продукции (ГСКП);
- Государственный классификатор Система обозначений объектов административно-территориальных и территориальных единиц Кыргызской Республики (СОАТЕ);
- Общий идентификационный код предприятий, организаций и индивидуальных предпринимателей (ОКПО);
- Государственный классификатор Кыргызской Республики форм собственности (ГКФС);
- Государственный классификатор Кыргызской Республики организационно-правовых форм хозяйствующих субъектов (ГКОПФ);
- Классификатор типов предприятий (КТП).

1.3. Нормативная правовая основа

Нормативная правовая база статистики туризма Кыргызской Республики включает следующие компоненты:

- Закон Кыргызской Республики «Об официальной статистике» от 8 июля 2019 года № 82
- Закон Кыргызской Республики «О туризме» от 25 марта 1999 года № 34;
- Среднесрочная программа развития официальной статистики Кыргызской Республики на 2022-2026 годы, утвержденная постановлением Кабинета Министров Кыргызской Республики от 7 октября 2022 года № 551;
- Программа устойчивого развития туризма на 2025-2030 годы, утвержденная постановлением Кабинета Министров Кыргызской Республики от 18 декабря 2024 года №765;
- Государственная программа комплексного социально-экономического развития регионов Кыргызской Республики на 2025–2030 годы, утвержденная постановлением Кабинета Министров Кыргызской Республики от 18 марта 2025 года № 134;

- Статистическая программа на 2026 год, утверждена постановлением Кабинета Министров Кыргызской Республики от 19 января 2026 года № 13;

1.4. Международные методологические разработки

Методология статистики туризма Кыргызской Республики базируется на международных рекомендациях по экономической статистике и статистике туризма, одобренные Статистической комиссией ООН и изложенные в следующих документах:

- Международные рекомендации по статистике туризма, 2008 (МРСТ 2008). ST/ESA/STAT/SER.M/83/Rev.1 Издание ООН, 2010;
- Руководство по составлению статистики туризма в соответствии с МРСТ 2008. ST/ESA/STAT/SER.M/94. Издание ООН, 2016;
- Вспомогательный счет туризма: рекомендуемая методологическая основа, 2008 (ВСТ-РМО 2008). ST/ESA/STAT/SER.F/80/Rev.1. Издание ООН, 2010;
- Система национальных счетов 2008. Издание ООН, 2009. ST/ESA/STAT/SER.F/2/Rev.5.;
- Руководство по платежному балансу и международной инвестиционной позиции, шестое издание (РПБ-6), 2012, МВФ.

2. Основные понятия

В настоящем Методологическом положении применяются следующие основные понятия и их определения.

Базы отдыха, туристские базы, рекреационные центры (центры отдыха), туристские деревни (деревни отдыха) - предприятия, предлагающие в основном размещение в шале, бунгало или в стационарных фургонах, а также возможности и соответствующее оборудование для занятий спортом и развлечений, рестораны и магазины.

Виды туризма. Различают три основных вида туризма: внутренний туризм, въездной туризм и выездной туризм. Они могут комбинироваться различным образом, составляя следующие дополнительные виды туризма: туризм в пределах страны, национальный туризм и международный туризм.

Внутренний туризм – путешествие или передвижение в пределах Кыргызской Республики лиц, постоянно проживающих в Кыргызской Республике.

Внутренний посетитель. Когда какое-либо лицо в качестве посетителя путешествует в пределах своей страны постоянного проживания, он/она является внутренним посетителем, а его/ее деятельность относится к внутреннему туризму.

Внутренняя или выездная туристская поездка — это путешествие посетителя с момента отъезда из места его постоянного проживания до момента возвращения.

Въездной туризм – путешествие или передвижение в пределах Кыргызской Республики лиц, не проживающих постоянно в Кыргызской Республике.

Выездной туризм – путешествие или передвижение в другую страну лиц, постоянно проживающих в Кыргызской Республике.

Гостиница (отель) - средство размещения с определенным количеством номеров, имеющее единое руководство, предоставляющие определенный набор услуг;

подразделяются на классы в зависимости от оборудования номеров и других помещений, и уровня сервиса. В гостинице минимальным набором услуг является заправка постелей, уборка номеров и санузла, предоставление завтрака или условий для приготовления пищи.

Гостевой дом - понятие, широко используемое в сфере туризма, близкое к гостинице. В отличие от гостиницы, гостевой дом обладает набором параметров, которые делают условия проживания в нем приближенными к домашним. Гостевой дом является частным домовладением, владелец которого сдает его в наем (в аренду) целиком или покомнатно. Зачастую, сам владелец и его семья проживают в том же домовладении, но на отдельном этаже или в отдельной части домовладения. Гостевыми домами можно считать практически любой вид сдаваемого жилья.

Глэмпинг – отдых на природе, сочетающий в себе комфорт проживания в отеле с возможностью наслаждаться красотами окружающей среды.

Дома отдыха - специализированные средства размещения, расположенные в рекреационной зоне, предоставляющие услуги размещения, питания, по организации досуга и развлечений.

Другая организация гостиничного типа – включает в себя пансионаты и меблированные комнаты, туристские общежития и аналогичные средства размещения, которые состоят из номера и предоставляют ограниченные гостиничные услуги, включая заправку постелей, уборку номера и санузла.

Кемпинги - ограниченные территории с санитарными объектами, на которых располагаются шале, бунгало, палатки, стационарные фургоны, а также оборудованные площадки для размещения палаток и автодомов. В кемпингах к услугам проживающих могут быть предоставлены рестораны, магазины, спортивные и развлекательные сооружения, однако вышеперечисленные услуги не являются обязательными.

Койко-сутки (ночевка) – одни сутки, проведенные одним посетителем в средстве размещения.

Коэффициент загрузки средства размещения – статистический показатель, характеризующий использование койко-мест в средстве размещения за определенный период, выраженный в процентах, рассчитываемый отношением числа койко-суток (ночевок), предоставленных проживающим, и произведения числа мест в средстве размещения и числа дней за определенный период.

Международный посетитель. Международный путешественник подпадает под категорию международного посетителя в отношении Кыргызской Республики, если: а) он/она находится в туристской поездке и б) он/она не является жителем Кыргызской Республики, по которой совершает путешествие.

Международный туризм включает **въездной и выездной туризм**, то есть деятельность посетителей, постоянно проживающих в Кыргызской Республике, за ее пределами в рамках внутренних или выездных туристских поездок и деятельность посетителей, не проживающих в Кыргызской Республике, в пределах данной страны во время въездных туристских поездок.

Мотель - гостиница с автостоянкой, расположенная у автострады или входящая в состав туристского центра, предоставляющая услуги для размещения автомобилистов.

Обычная среда какого-либо лица является одним из основных понятий в сфере *туризма* и определяется как географический район (хотя и необязательно сплошной по

территории), в пределах которого то или иное лицо ведет свою повседневную деятельность. Основной целью использования понятия «обычная среда» является исключение из категории посетителей тех путешественников, которые на регулярной основе перемещаются между местом своего постоянного проживания и местом работы или учебы, или часто посещаемыми местами в ходе их повседневной жизни, такими, например, как дома друзей или родственников, торговые центры, религиозные, медицинские или иные учреждения, которые могут находиться на значительном расстоянии от их дома или в другой административно-территориальной единице, однако посещаются ими регулярно и часто.

Основная цель туристической поездки – цель, в отсутствие которой данная поездка не состоялась бы. Каждая туристическая поездка имеет одну единственную основную цель, хотя тот или иной посетитель, находясь в поездке, может осуществлять восторженные виды деятельности.

Организации отдыха – оздоровительные организации, предназначенные для отдыха. К ним относятся дома отдыха, базы отдыха и другие организации отдыха. В них предоставляются услуги проживания, питания и туристско-экскурсионные услуги.

Пансионаты - предприятия, расположенные обычно в курортной или сельской местности и предоставляющие комплекс услуг по организации отдыха: услуг размещения, питания, физкультурно-оздоровительных услуг и услуг по организации досуга.

Передвижные трейлеры - мобильные комплексы для отдыха и туризма. В рамках статистики туризма средство транспорта относится к средству, которое использует посетитель для поездки из своего обычного местожительства в посещаемые места.

Поездка относится к путешествию лица с того момента, как он или она покидает постоянное место жительства, и до момента возвращения: таким образом, поездка означает поездку туда и обратно. Поездка состоит из посещений различных мест. Термин «туристское посещение» относится к пребыванию в месте, посещаемом во время туристской поездки. Поездки, совершаемые посетителями, называются туристскими поездками.

Посетитель – это путешественник, совершающий поездку в какое-либо основное место назначения, находящееся за пределами его или ее обычной среды, на срок менее года с любой главной целью (деловая поездка, отдых или иная личная цель), за исключением цели трудоустройства в стране или месте посещения. Посетитель (внутренний, въездной или выездной) классифицируется как турист (или ночующий посетитель), если его или её поездка включает ночевку, или однодневный посетитель (или экскурсант) - если поездка не включает *ночевку*.

Продвижение туристского продукта – комплекс мер, направленных на реализацию туристского продукта (реклама, участие в специализированных выставках, ярмарках, организация туристских информационных центров, издание каталогов, буклетов и другое).

Продолжительность поездки, включающей пребывание с ночевкой, исчисляется числом ночей. Поездки, не предусматривающие ночевки, необходимо рассматривать как однодневные поездки независимо от количества часов, проведенных в поездке. Поездки с ночевкой группируют по их продолжительности. Если нет остановки с ночевкой, то посетитель является экскурсантом; если существует остановка с ночевкой, то он является туристом.

Прочие места размещения – дома охотника, дома рыбака, сельские гостевые дома, туристские приюты, стоянки и др.

Резиденты/нерезиденты (лица, постоянно проживающие/не проживающие в стране). Резидентами страны являются лица, центр доминирующих экономических интересов которых находится на ее экономической территории. Нерезидентами страны являются лица, центр доминирующих экономических интересов которых находится за пределами ее экономической территории.

Санатории – предприятия, расположенные обычно в курортной местности и предоставляющие комплекс санаторно-оздоровительных и рекреационных услуг с использованием преимущественно природных факторов (климат, минеральные воды, грязи) и физиотерапевтических средств, диеты и режима.

Санатории и пансионаты с лечением – лечебно-профилактические организации, оснащенные койками и обеспечивающие реабилитационное лечение, главным образом, на основе использования целебных свойств природных лечебных факторов (климата, минеральных вод, лечебных грязей и др.). Все они специализированные и могут быть одно – или многопрофильными, располагаются, как правило, в пределах курортов и лечебно-оздоровительных местностей.

Санатории-профилактории – лечебно-профилактические организации, оснащенные койками, действующие при организациях, и обеспечивающие лечебно-оздоровительные мероприятия работникам без отрыва от производства, в свободное от работы время.

Специализированные средства размещения – средства размещения, которые предоставляют услуги размещения и дополнительные услуги в соответствии с назначением, специализацией, профилем работы и/или направлением деятельности, а именно туристские, оздоровительные, спортивные, физкультурно-оздоровительные, образовательные и другие. К ним относятся санаторно-курортные учреждения и организации отдыха.

Средства размещения – объекты, предоставляющие места для краткосрочного проживания лицам, прибывшим в поездки с деловыми, коммерческими целями, для оздоровления, отдыха и по другим причинам; подразделяются на гостиницы, аналогичные средства размещения и специализированные средства размещения. К аналогичным средствам размещения относятся общежития для приезжих, туристические общежития и другие средства размещения, которые состоят из номеров и предоставляют ограниченные гостиничные услуги. К специализированным средствам размещения относятся санаторно-курортные и оздоровительные организации.

Тур – это комплекс услуг по перевозке, размещению, питанию туристов, экскурсионные услуги, услуги гидов-переводчиков и другие услуги, предоставляемые в зависимости от целей путешествия.

Туризм – это временные выезды (путешествия) граждан Кыргызской Республики, иностранных граждан и лиц без гражданства за пределы постоянного места жительства в оздоровительных, познавательных или профессионально-деловых, спортивных, религиозных и других целях без занятия оплачиваемой деятельностью в стране (месте) временного пребывания.

Турист – лицо, посещающее страну (место) временного пребывания в лечебно-оздоровительных, познавательных, профессионально-деловых, физкультурно-спортивных, рекреационных, религиозных и иных целях без права занятия оплачиваемой деятельностью, на срок до 12 месяцев подряд или осуществляющее не менее одной ночевки в стране (месте) временного пребывания. Мигранты, приграничные работники, дипломаты, военнослужащие в регулярных миссиях, беженцы и кочевники не считаются туристами.

Туро-день пребывания (ночевка) – одни сутки, проведенные одним туристом в данной местности или в стране в целом (единица, принятая в статистике туризма ряда стран для учета продолжительности пребывания туристов в данной стране).

Туроператорская и турагентская деятельность одновременно, то есть деятельностью по формированию, продвижению и продаже туристского продукта, а также деятельностью по продвижению и продаже туристского продукта, сформированного другим туроператором.

Турагентская деятельность – предпринимательская деятельность юридических лиц или индивидуальных предпринимателей (турагентов) по продвижению, реализации туристского продукта.

Турагентство – организация или индивидуальный предприниматель, занимающиеся продажей сформированных туроператором туров. Турагентство выступает посредником между туристом и туроператором за комиссионное вознаграждение, предоставляемое туроператором.

Туристский продукт – комплекс услуг, предоставляемых гражданам (туристам).

Туроператорская деятельность – предпринимательская деятельность юридических или физических лиц (туроператоров) по формированию, продвижению, реализации туров, в том числе сформированных другими туроператорами, включая нерезидентов Кыргызской Республики, а также по оказанию отдельных услуг, связанных с организацией туристического путешествия.

Туроператоры – это предприятия, комбинирующие две или более туристские услуги (перевозки, размещение, питание, развлечения, экскурсии) и продающие их через турагентства или напрямую конечным потребителям как единый продукт (называемый комплексным туром) за единую цену. Элементы комплексного тура могут быть определены заранее или определяться путем процедуры «заказа», когда посетитель выбирает из заранее установленного списка комбинацию услуг.

Турпакет – договор о реализации туристского продукта и оказании туристских услуг по договорам на обслуживание однодневных посетителей (экскурсантов) и на обслуживание туристов (ночующих посетителей, осуществляющих многодневные поездки), независимо от времени и места оплаты, имеющих документальное подтверждение, и оплаченных как наличными денежными средствами, так и в безналичной форме, независимо от времени и места оплаты.

Хостел – экономичные средства размещения, предназначенные для временного проживания, преимущественно для малобюджетного туризма, имеющие номера/комнаты различной вместимости и санузлы, как правило, за пределами номера/комнаты, а также помещения (зоны, места) для общения гостей.

Юрточный городок (или юрточный лагерь) – это временный туристический комплекс, состоящий из традиционных национальных жилищ (юрт). Он позволяет гостям жить в условиях дикой природы с сохранением современного комфорта. Подобные лагеря популярны в экотуризме и исторически служат местом для погружения в быт кочевников.

Экскурсия – туристическое путешествие физических лиц на период менее 24 часов, посещение физическими лицами, в том числе туристами, в познавательных целях объектов, имеющих художественную, историческую и иную значимость, под руководством экскурсовода, гида-переводчика, иного лица, наделенного правом проведения экскурсий.

Экскурсант – лицо, посещающее страну (место) временного пребывания на период менее 24 часов без ночевки в стране (месте) временного пребывания. Однодневный посетитель (экскурсант) – это каждое лицо, которое отправляется в однодневную поездку за пределы своего обычного места жительства и возвращается в тот же день (он или она не проводит ночь в месте назначения).

Экскурсионная деятельность – деятельность по организации путешествий сроком до 24 часов в сопровождении специалиста – экскурсовода, по заранее составленным маршрутам в целях ознакомления с природой, памятниками истории и культуры, музеями и т.д.

3. Организация сбора данных по статистике туризма

3.1. Единицы статистического обследования

Единицами официального статистического обследования являются заведения, относящиеся к предложению в области туризма:

- хозяйствующие субъекты (юридические и физические лица), осуществляющие туристическую деятельность;
- хозяйствующие субъекты (юридические и физические лица), предоставляющие услуги гостиниц и аналогичных им средств размещения, санаторно-курортные и оздоровительные услуги;
- домашние хозяйства, предоставляющие услуги для краткосрочного проживания.

Формирование совокупности единиц официальных статистических обследований осуществляется Национальным статистическим комитетом Кыргызской Республики на основании данных Единого государственного регистра статистических единиц (ЕГРСЕ).

Критерием отбора для хозяйствующих субъектов, имеющих статус юридического или физического лица, является:

- по хозяйствующим субъектам, осуществляющим туристическую деятельность, основной и (или) второстепенный вид экономической деятельности, соответствующий кодам 79.11.1, 79.11.2, 79.11.9, 79.12.0, 79.90.0 Государственного классификатора видов экономической деятельности (ГК -14-2011) (далее – ГКЭД) (ежемесячно);
- по хозяйствующим субъектам, предоставляющим услуги гостиниц и аналогичных средств размещения, санаторно-курортные и оздоровительные услуги, основной и (или) второстепенный вид экономической деятельности, соответствующий кодам 55.10.0, 55.20.0, 55.30.0, 55.90.0, 86.10.9 ГКЭД (ежемесячно).

Респонденты. Респондентами официальных статистических обследований по статистике туризма являются:

- юридические лица, их обособленные подразделения, имеющие отдельный баланс;
- индивидуальные предприниматели.

Статистические обследования по статистике туризма проводятся на основании форм официальной статистической отчетности, представляемой респондентами в обязательном порядке в органы статистики.

3.2. Географический охват

- по странам прибытия и выбытия;
- по территории республики.

3.3. Методы статистического обследования

Сплошные статистические обследования:

- официальная статистическая отчетность;
- Единый государственный регистр статистических единиц (ЕГРСЕ).

Выборочные обследования:

- выборочное обследование домашних хозяйств.

3.4. Инструментарий для проведения статистического наблюдения

Официальная статистическая отчетность по формам:

- № 1-туризм (месячная) «Отчет о туристической деятельности»;
- № 1-Турфирма (месячная) «Отчет о деятельности туристической фирмы»;
- № 8-ВЭС (услуги) (квартальная) «Отчет об экспорте и импорте услуг».

Обследования домашних хозяйств:

- Анкета выборочного обследования домашних хозяйств по оказанию услуг неорганизованным туристам.

Кроме того, в статистике туризма используются административные данные Государственной пограничной службы Кыргызской Республики, Государственной налоговой службы при Кабинете Министров Кыргызской Республики, Национального банка Кыргызской Республики, Министерства иностранных дел Кыргызской Республики, Министерства внутренних дел Кыргызской Республики.

4. Перечень показателей статистики туризма

4.1. Международный туристический поток

Официальная статистическая информация о международном (въездном и выездном) туристическом потоке в Кыргызской Республике формируется на основе данных Государственной пограничной службы Кыргызской Республики «О прибытии (убытии) в (из) Кыргызской Республики лиц через пункты пропуска на государственной границе по целям поездок», Министерства иностранных дел Кыргызской Республики «О зарубежных служебных командировках».

При расчете международного туристического потока из числа въездных (выездных) туристических поездок исключаются:

- граждане, прибывшие (выехавшие) на постоянное место жительства, беженцы;
- водители автотранспортных средств и экипажи (команды) общественных видов транспорта во время рейсов;
- трудовые мигранты;
- студенты, проходящие долгосрочный курс обучения (один год и более).

4.2. Деятельность туристических организаций

К основным статистическим показателям, характеризующим деятельность туристических организаций, относятся:

1. Число организаций, занимающихся туристической деятельностью, в том числе туроператорской, турагентской, туроператорской и турагентской по видам деятельности, формам собственности и формам хозяйствования;
2. Число и стоимость реализованных турпакетов, включая договора на обслуживание однодневных посетителей (экскурсантов) по формам собственности и формам хозяйствования;
3. Численность организованных туристов, посетивших Кыргызскую Республику;
4. Численность организованных туристов, выехавших за рубеж;
5. Численность организованных туристов и экскурсантов, направленных по маршрутам тура в пределах территории Кыргызской Республики;
6. Количество туро-дней (ночевок) пребывания туристов в Кыргызской Республике и за пределами территории Кыргызской Республики;
7. Численность отправленных однодневных экскурсантов и многодневных туристов и число их ночевок;
8. Численность экскурсантов и туристов из Кыргызской Республики по стране посещения и число их ночевок;
9. Численность иностранных туристов (граждан других стран, путешествовавших по Кыргызстану) по стране проживания;
10. Однодневные экскурсии, организованные для туристов, проживающих в туристических зонах/объектах;
11. Численность туристов - граждан Кыргызской Республики по виду транспорта, использованного для путешествий по Кыргызской Республике и в зарубежные страны.

Показатели формируются путем агрегирования первичных статистических данных по форме официальной статистической отчетности №1-Турфирма «Отчет о деятельности туристической фирмы».

Средняя продолжительность пребывания одного туриста рассчитывается по следующей формуле:

$$ПР_{\text{средняя}} = \frac{ТД_{\text{пребывания}}}{Ч_{\text{туристов}}},$$

где $ПР_{\text{средняя}}$ – средняя продолжительность пребывания одного туриста, дн.;

$ТД_{\text{пребывания}}$ – количество туро-дней (ночевок) пребывания туристов, ед.;

$Ч_{\text{туристов}}$ – численность туристов, чел.

4.3. Деятельность коллективных и индивидуальных средств размещения

Основные статистические показатели, характеризующие деятельность средств размещения, включают:

1. Число средств размещения (по типам и по категориям, по формам собственности, формам хозяйствования);
2. Число номеров (комнат) в средствах размещения на конец отчетного периода;
3. Единовременная вместимость средств размещения (постоянных мест);
4. Численность лиц, размещенных в средствах размещения (по странам, продолжительности пребывания);

5. Число предоставленных койко-суток (ночевок);
6. Коэффициент загрузки (использования вместимости) гостиниц и аналогичных средств размещения;
7. Среднесписочная численность работников (без внешних совместителей и работников не списочного состава);
8. Доходы от предоставляемых услуг (от продажи номеров, реализации путевок, дополнительных услуг);

Коэффициент загрузки гостиниц и аналогичных средств размещения рассчитывается по следующей формуле:

$$K_{\text{загрузки}} = \frac{КС}{ЧМ \times ЧД} \times 100,$$

Где $K_{\text{загрузки}}$ – коэффициент загрузки гостиниц и аналогичных средств размещения;

КС – количество предоставленных койко-суток (ночевок), ед.;

ЧМ – единовременная вместимость гостиниц и аналогичных средств размещения (число мест) на конец отчетного периода, мест;

ЧД – число дней за определенный период (при расчете коэффициента за январь-март число дней составляет 90 (или 91 в високосный год), за январь-июнь – 181 (или 182 в високосный год), за январь-сентябрь – 273 (или 274 в високосный год), за январь-декабрь – 365 (или 366 в високосный год).

5. Контроль качества данных

При представлении респондентами официальной статистической отчетности в виде электронного документа необходимые форматно-логические контроли и формулы арифметических контролей встроены в макеты форм, размещаемых на официальном сайте Национального статистического комитета Кыргызской Республики в Кабинете респондента в АИС IST. При обнаружении ошибок производятся запросы к респондентам, которые должны обеспечить представление достоверных первичных статистических данных.

Контроль качества первичных статистических данных, представляемых респондентами официальных статистических обследований на бумажных носителях, осуществляется сотрудниками территориальных органов статистики визуально, путем арифметического и логического контролей, проверки полноты заполнения и представления отчетности.

Проверка полноты, точности и достоверности осуществляется и в отношении административных данных.

6. Распространение данных

В соответствии с Статистической программой, утверждаемой постановлением Кабинета Министров Кыргызской Республики, официальная статистическая информация по статистике туризма формируется и распространяется в виде:

- годового статистического сборника «Туризм в Кыргызстане»;
- разделов в статистических сборниках: «Статистический ежегодник Кыргызской Республики», «Кыргызстан в цифрах», «Окружающая среда в Кыргызской Республике», вопросников, предоставляемых международным статистическим организациям.

Кроме того, официальная статистическая информация формируется и распространяется в виде:

- квартальной экспресс-информации «Основные индикаторы развития туризма в Кыргызской Республике»;
- таблиц и бюллетеней, размещенных на официальном сайте Нацстаткома по основным показателям развития туризма.

Официальная статистическая информация предоставляется пользователям также на основании письменных запросов юридических и физических лиц.